

NOTA ANALITICĂ IPRE Nr. 3/2019

ADIO VOT GEOPOLITIC?

Autor: MIHAI MOGÎLDEA
Expert asociat, IPRE

Chișinău, 26 aprilie 2019

După mai bine de două luni de la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, formațiunile politice ce au intrat în Parlament, nu au reușit să avanseze în stabilirea unei majorități parlamentare. Rând pe rând, inițiativele și propunerile venite din partea Partidului Democrat, Partidului Socialiștilor și Blocului "ACUM", legate de crearea unei coaliții legislative, nu s-au soldat cu succes. Singurele runde de consultări, organizate de către Partidul Socialiștilor și Blocul "ACUM", au relevat pozițiile diametral opuse cu privire la formatul și substanța unei eventuale coaliții de guvernare. Recent, într-o emisiune televizată la postul public de televiziune, președintele Republicii Moldova și liderul informal al Socialiștilor, Igor Dodon, a declarat că „probabilitatea alegerilor anticipate este foarte mare”¹.

Prezenta notă analitică își propune să puncteze impactul schimbării sistemului electoral asupra: (1) prezenței reduse a discursului geopolitic în timpul campaniei electorale; (2) modului în care a fost gestionată campania electorală de către partidele ce au depășit pragul electoral și (3) rezultatelor obținute de către acestea la nivelul circumscripțiilor uninominale și a circumscripției naționale.

Diminuarea caracterului geopolitic în recente alegeri parlamentare, tergiversarea procesului de operaționalizare a structurilor instituționale ale noului parlament ales, dar și incertitudinea cu privire la formarea unei majorități parlamentare capabile să numească un nou Guvern, alimentează riscul unor alegeri parlamentare anticipate. În acest sens, în loc de concluzii pot fi scoase în evidență următoarele efecte ale unor eventuale alegeri parlamentare anticipate:

Efect 1. Desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate în apropierea unor alegeri locale ar putea favoriza Partidul Democrat, ce ar putea obține un scor mai mare cu circa 5-7% datorită resurselor administrative de care dispune la nivel local.

Efect 2. Implicarea activă a Președintelui Igor Dodon într-o eventuală campanie electorală pentru alegerile parlamentare anticipate ar facilita mobilizarea mai extinsă a votanților Socialiștilor.

Efect 3. Păstrarea caracterului non-geopolitic al campaniei electorale ar putea defavoriza Partidul Socialiștilor, a cărui electorat ar putea parțial migra treptat către platforma de susținători ai Partidului „Șor”.

Efect 4. Un eventual scrutin parlamentar anticipat ar putea cauza o prezență mai redusă la urne pe fondul unei celui de-al cincilea proces de vot organizat într-o perioadă de doar trei ani de zile.

Prezenta Notă este elaborată în cadrul proiectului IPRE „Analize Tematice a politicilor publice”, realizat cu susținerea Fundației Konrad Adenauer (KAS) în Republica Moldova.

Opiniile reflectate în prezenta publicație aparțin autorului și nu reflectă opinia KAS.

¹ „Igor Dodon: Probabilitatea alegerilor anticipate este foarte mare”, <https://trm.md/ro/politic/igor-dodon-probabilitatea-alegerilor-anticipate-este-foarte-mare>, accesat la 24 aprilie 2019.

CE S-A ÎNTÂMPLAT CU VOTUL GEOPOLITIC?

Votul geopolitic a reprezentat o variabilă importantă a scrutinelor parlamentare desfășurate în ultimii zece ani.

Pe de o parte, programele și discursurile electorale ale formațiunilor politice erau formulate pentru a diviza într-un mod artificial societatea pe criterii de limbă, etnie, amplasare geografică și opțiuni geopolitice.

Pe de altă parte, structura ento-lingvistică a societății, afectată de campanii mediatiche de manipulare, a oferit premisele necesare pentru dezvoltarea unei retorici electorale ce urmărea atragerea electoratului loial și ignorarea preferințelor taberei considerate adverse.

Spre exemplu, atâta timp cât sondajele arătau că există un grup de alegători cu viziuni unioniste (10 - 15%), era de ajuns ca un partid să-și asume o platformă electorală unionistă pentru a spera la depășirea pragului electoral pentru accesarea în Parlament. Cea mai simplă metodă pentru a atrage suportul alegătorilor era construirea unui discurs pre-electoral și electoral cu un puternic caracter antagonist, axat pe clivajul Vest – Est.

Datele problemei s-au modificat odată cu instituirea sistemului de vot mixt pentru alegerile din 24 februarie 2019, unde prezența discursului geopolitic în timpul campaniei pre-electorale și electorale a fost mai scăzută, iar atenția formațiunilor politice a fost concentrată pe alte domenii de interes decât politica externă și de securitate a Republicii Moldova.

Spre exemplu, *Partidul Democrat* și-a asumat în luna septembrie a anului 2018 o agenda centristă pro-Moldova, ce viza o „politică internă făcută între moldoveni și pentru moldoveni și deloc în afara țării”². Acest demers s-a regăsit în așa-numita „cale a patra”, anunțată drept răspuns la încercările repetate a politicienilor moldoveni de a dezbină electoratul pe criterii geopolitice. Manifestul electoral al Partidului Democrat³ a cuprins 9 priorități, dintre care doar ultima face referință la susținerea agendei pro-occidentale a Republicii Moldova.

Totodată, *Blocul „ACUM”* s-a poziționat ca o mișcare de centru-dreapta anti-oligarhică, a cărei angajamente electorale au vizat cu preponderență scoaterea statului din captivitate, lupta împotriva corupției și asigurarea independenței justiției. Din cele cinci angajamente prezentate odată cu lansarea Blocului „ACUM”, doar unul a vizat explicit opțiunile de ordin geopolitic ale formațiunii: „îndeplinirea până în 2023 a tuturor condițiilor pentru solicitarea calității de membru al Uniunii Europene”⁴. În programul electoral al Blocului, 3 priorități din cele 21 menționate (14,15,16) fac referință la politica externă, de securitate și de apărare a Republicii Moldova.

Partidul Socialiștilor a adoptat o agendă electorală de politică externă echilibrată, ce nu face o trimitere clară la aderarea Republicii Moldova la Uniunea Economică Eurasiatică, unul din demersurile promovate intens în ajunul scrutinului parlamentar din noiembrie 2014. Socialiștii au mizat pe susținerea unui parteneriat strategic cu Rusia, dar și pe restabilirea relațiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană⁵. Practic, PSRM a continuat promovarea discursului politic al lui

² „Gata cu Uniunea Europeană? Partidul Democrat se declară un partid „Pro-Moldova”, <https://unimedia.info/stiri/gata-cu-uniunea-europeana-partidul-democrat-se-declara-un-partid-pro-moldova-161726.html>, accesat la 22.04.2019.

³ „Manifestul electoral al Partidului Democrat din Moldova pentru alegerile parlamentare din 24 februarie 2019”,

<http://www.pdm.md/ro/comunicat-de-presa/manifestul-electoral-al-partidului-democrat-din-moldova-pentru-alegerile-parlamentare-din-24-februarie-2019/>, accesat la 22.04.2019.

⁴ <https://acum.md/angajamente/>, accesat la 22.04.2019.

⁵ <http://alegeri.md/images/8/85/Program-electoral-psrm-2019.pdf>, accesat la 22.04.2019

Igor Dodon din ultimii ani, mizând pe atragerea grupurilor de votanți de centru, nu doar de centru-stânga și stânga.

Doar 1 din cele 7 obiective înscrise în cadrul platformei electorale a Socialiștilor (4 și 5) au o tentă geopolitică, dar se referă sugestiv la Republica Moldova ca „punte între est și vest”⁶.

Ultimul partid ce a trecut pragul electoral, *Partidul „Șor”*, nu a inclus în programul său electoral nici o mențiune despre vectorul politicii externe al Republicii Moldova. Deși și-a asumat implementarea unor politici de stânga, cu valențe populiste, *Partidul „Șor”* a aderat în 2018 la familia politică europeană a Alianței Conservatorilor și Reformiștilor Europeni (ACRE), ce dețin un grup politic de dreapta și eurosceptic în Parlamentul Europene. Mai mult decât atât, *Partidul „Șor”* a inclus în agenda sa electorală demersuri privind înființarea gospodăriilor colective moderne, gratuitatea învățământului și a serviciilor de asistență socială, încercând să atragă voturi de la electoratul de vârstă a doua și a treia, stabilit preponderent în zonele rurale.

DE CE S-A RESIMȚIT ATÂT DE PUȚIN CLIVAJUL VEST-EST ÎN RÂNDUL AGENDEI ELECTORALE A PARTIDELOR POLITICE CE AU ACCES ÎN PARLAMENT?

În primul rând, regulile de joc stabilite de către sistemul mixt au transformat cele patru formațiuni enumerate mai sus în partide „catch-all” (prinde tot), ce acționează în scopul atragerii suportului electoral de la toate grupurile sociale, etnice sau religioase. Acest lucru se datorează în special lipsei fragmentării ideologice (în materie de politici) în sânul sistemului de partide din Republica Moldova. Astfel, obiectivul partidelor a devenit obținerea victoriei la nivelul fiecărei

circumscripții uninominale în detrimentul preocupărilor de solidarizare a susținătorilor la nivel național. Dată fiind configurația mixtă socio-etnică și urban-rurală a circumscripțiilor uninominale, programele electorale cu un caracter geopolitic restrâns au fost preferate de către cei patru actori.

În al doilea rând, magnitudinea circumscripțiilor s-a modificat de la 101 la 50 (pentru circumscripția națională) și, respectiv, câte un deputat pentru cele 51 circumscripții uninominale. În aceste condiții, a scăzut relevanța programelor partinice naționale în detrimentul agendei de reforme asumate de către partide la nivel regional și/sau local.

În al treilea rând, pe dimensiunea circumscripțiilor uninominale, unde „câștigătorul ia tot”, s-au schimbat accentele discursului electoral.

Candidații formațiunilor politice din aceste circumscripții nu și-au concentrat atenția pe temele de „interes național”, ci mai degrabă pe problemele cu un caracter local (aprovizionarea localităților cu apă potabilă și canalizare, transportul public, renovarea drumurilor secundare și a edificiilor publice din localități, iluminarea stradală), chiar dacă rezolvarea lor nu ținea de competențele unui viitor deputat.

În al patrulea rând, au dispărut „partidele-precursor” ale integrării europene, așa cum a fost cazul alegerilor din noiembrie 2014.

Pe fonul tensionării relațiilor cu UE, *Partidul Democrat* nu și-a asumat rolul de coordonator al procesului de integrare europeană a Republicii Moldova și a încercat să elimine din ecuația electorală eșecurile obținute pe dimensiunea cooperării guvernamentale cu Bruxelles. În același timp, *Blocul „ACUM”* nu s-a aflat în poziția

⁶ Ibid.

de a purta un dialog pe linie instituțională cu decidenții europeni fiind o forță politică extra-parlamentară. Respectiv, în lipsa partidelor-precursor, s-a diminuat miza clivajului Vest-Est pentru Partidul Socialiștilor, a cărui retorică a fost adaptată la această situație de facto.

IMPACTUL SISTEMULUI MIXT ȘI A RETORICII ELECTORALE ASUPRA REZULTATELOR ALEGERILOR PARLAMENTARE

Formula electorală mixtă a favorizat în mare măsură Partidul Democrat, care cu un procentaj de 23,62% din voturi a obținut 30 de mandate în Parlament. În același timp, sistemul mixt a defavorizat clar Blocul ACUM, care 26,84% din voturi a obținut doar 26 de mandate.

Partide	Mandate	Proportional	Circumscripții uninominale
PSRM	35	18	17
PDM	30	13	17
BE ACUM	26	14	12
PȘ	7	5	2

Fig. 1. Distribuția mandatelor parlamentare în rezultatul alegerilor din 24 februarie 2019

Chiar dacă a obținut cel mai mare scor electoral (31.15%) și respectiv cele mai multe mandate (35 de deputați), PSRM s-a dovedit a fi marele perdant al sistemului electoral mixt, care, din cauza configurării circumscripțiilor uninominale, a pierdut întâietatea în regiuni considerate a fi loiale partidelor pro-ruse, de stânga.

Pentru a observa mai ușor impactul sistemului mixt asupra coagulării preferințelor de vot ale electoratului, am comparat rezultatele alegerilor parlamentare din 2014 și a celor din 2019 (Fig 2.).

Rezultatele scrutinului parlamentar din 2014 au fost proiectate la nivelul circumscripțiilor uninominale trasate pentru alegerile parlamentare din 2019. Astfel, am împărțit harta Republicii Moldova în 3 regiuni diferite (Nord, Centru și Sud) și am integrat în aceste regiuni cele 46 de circumscripții uninominale (cu excepția celor alocate pentru regiunea transnistreană și diasporă). Rezultatele desfășurate per circumscripție pot fi găsite în anexă.

Nr. circumscripțiilor	Regiunea	Partidele câștigătoare (2014)	Partidele câștigătoare (2019)
1-13	Nord	PSRM – 9 mandate PCRM – 2 mandate PDM – 2 mandate	PSRM – 7 mandate PDM – 6 mandate
14 - 37	Centru	PSRM – 9 mandate PLDM – 8 mandate PCRM – 4 mandate PDM – 2 mandate PL – 1 mandat	ACUM – 10 mandate PSRM – 6 mandate PDM – 6 mandate PPȘ – 2 mandate
38 – 46	Sud	PLDM – 6 mandate PSRM – 2 mandate PCRM – 1 mandat	PDM – 5 mandate PSRM – 3 mandate Independent – 1 mandat

Fig. 2. Rezultatele comparative ale alegerilor din 2014 și 2019 la nivelul circumscripțiilor uninominale

Datele indicate în acest tabel demonstrează că aplicarea sistemului mixt de vot și diminuarea discursului geopolitic ca urmare a factorilor expuși mai sus a cauzat schimbarea opțiunilor de vot în rândul alegărilor. Acest lucru îl putem observa în special în regiunile de Nord și Centru, acolo unde partidele tradițional de centru-stânga și stânga au pierdut din suportul electoratului.

Dacă în 2014, în regiunea de Nord, partidele de stânga ar fi obținut 11 mandate, în 2019, numărul acestora a fost de 7 mandate. În regiunea Centru,

acestea au pierdut alte 4 mandate ce au câștigat către PDM și Partidul „Șor”. Este de menționat că la nivelul municipiului Chișinău PSRM a pierdut alte 4 circumscripții față de anul 2014, în cadrul cărora au învins candidații Blocului „ACUM”.

Cauzele migrării voturilor dinspre segmentul de stânga și centru-stânga (PSRM și PCRM) și, în unele cazuri, dinspre segmentul de dreapta (PLDM) către segmentul de centru (PDM) au fost multiple:

1. În regiunile de Nord și Sud ale țării, PDM și-a desemnat drept candidați în circumscripțiile uninominale funcționari-cheie din cadrul administrației publice locale (primari, președinți de raioane, consilieri locali), care au reușit să focalizeze resursele financiare și administrative pe desfășurarea campaniei electorale;
2. Campania electorală a fost focusată pe problemele de ordin local, aspect ce a favorizat partidele cu un număr extins de aleși locali. Ținând cont că peste 500 de primari au trecut la PD după alegerile locale din 2015, putem estima că aportul acestora a fost unul important în mobilizarea alegătorilor.
3. Schimbarea retoricii electorale și promovarea platformei „pro-Moldova” a oferit șansa PD-ului să-și consolideze bazinul electoral și să atragă voturi de la electoratul fidel al PCRM și PSRM, dar și de la fostul electorat al PLDM.
4. Participarea la alegerile parlamentare a Partidului „Șor” a erodat bazinul electoral al PSRM. Mesajele populiste ale acestui partid au condus *inter alia* la diminuarea votului geopolitic în rândul alegătorilor de stânga.

ÎN LOC DE CONCLUZII

Diminuarea caracterului geopolitic în recentele alegeri parlamentare, tergiversarea procesului de operaționalizare a structurilor instituționale ale noului parlament ales, dar și incertitudinea cu privire la formarea unei majorități parlamentare capabile să numească un nou Guvern, alimentează riscul unor alegeri parlamentare anticipate.

În acest sens, în loc de concluzii pot fi scoase în evidență următoarele efecte ale unor eventuale alegeri parlamentare anticipate:

Efect 1. Desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate în apropierea unor alegeri locale ar putea favoriza Partidul Democrat, ce ar putea obține un scor mai mare cu circa 5-7% datorită resurselor administrative de care dispune la nivel local.

Efect 2. Implicarea activă a Președintelui Igor Dodon într-o eventuală campanie electorală pentru alegerile parlamentare anticipate ar facilita mobilizarea mai extinsă a votanților Socialiștilor.

Efect 3. Păstrarea caracterului non-geopolitic al campaniei electorale ar putea defavoriza Partidul Socialiștilor, a cărui electorat ar putea parțial migra treptat către platforma de susținători ai Partidului „Șor”.

Efect 4. Un eventual scrutin parlamentar anticipat ar putea cauza o prezență mai redusă la urne pe fondul unei celui de-al cincilea proces de vot organizat într-o perioadă de doar trei ani de zile.

Anexa: Analiza comparativă a rezultatelor alegerilor parlamentare din 2014 și 2019

Nr. circumscripției	Unitățile administrative	Partidul câștigător (2014)	Diferența între primul și al doilea partid (%) (2014)	Partidul câștigător (2019)
1	Briceni, Ocnîța	PSRM	10% <	PSRM
2	Ocnîța, Dondușeni	PSRM	5% <	PSRM
3	Edineț	PSRM	5% <	PDM
4	Râșcani, Drochia, Dondușeni	PSRM	10% <	PSRM
5	Glodeni, Râșcani	PSRM	5% <	PDM
6	Drochia, Dondușeni, Soroca	PSRM	5% <	PDM
7	Soroca	PCRM	< 5%	PSRM
8	Florești	PCRM	5% <	PDM
9	Bălți, Florești	PSRM	5% <	PSRM
10	Bălți	PSRM	20% <	PSRM
11	Fălești	PSRM	15% <	PSRM
12	Sângerei, Florești	PDM	<5%	PDM
13	Rezina, Șoldănești	PDM	<5%	PDM
14	Telenești, Șoldănești, Orhei	PLDM	5% <	ACUM
15	Călărași, Ungheni	PLDM	<5%	PDM
16	Ungheni	PCRM	<5%	PDM
17	Nisporeni, Strășeni	PDM	15% <	PDM
18	Orhei, Călărași	PLDM	5% <	PPȘ
19	Orhei, Rezina, Criuleni, Dubăsari	PDM	<5%	PPȘ
20	Strășeni, Orhei	PLDM	<5%	PDM
21	Criuleni, Dubăsari	PCRM	<5%	ACUM
22	Ialoveni, Strășeni, Călărași	PLDM	15% <	ACUM
23	Chișinău	PSRM	15% <	PSRM
24	Chișinău	PSRM	15% <	PSRM
25	Chișinău	PSRM	5% <	ACUM
26	Chișinău	PSRM	< 5%	ACUM
27	Chișinău	PSRM	5% <	ACUM
28	Chișinău	PSRM	10% <	PSRM
29	Chișinău	PSRM	5% <	PSRM
30	Chișinău	PSRM	5% <	ACUM
31	Chișinău	PSRM	5% <	PSRM
32	Chișinău (suburbii)	PLDM	<5%	ACUM
33	Chișinău (suburbii)	PL	5% <	ACUM
34	Anenii Noi	PLDM	< 5%	PDM
35	Căușeni, Anenii Noi	PCRM	<5%	PDM
36	Ștefan-Vodă, Căușeni	PCRM	5% <	PSRM
37	Ialoveni, Căușeni, Hâncești	PLDM	15% <	ACUM
38	Hâncești	PLDM	15% <	PDM
39	Leova, Hâncești	PLDM	5% <	PDM
40	Cimișlia, Basarabeasca	PLDM	5% <	PDM
41	Leova, Cantemir	PLDM	< 5%	PDM
42	Cantemir, Cahul	PCRM	<5%	PDM
43	Cahul	PLDM	< 5%	Independent
44	Taraclia	PLDM	5% <	PSRM
45	Comrat	PSRM	45% <	PSRM
46	Ceadâr-Lunga	PSRM	25% <	PSRM